

A' BHEINN ÒIR

NOTAICHEAN

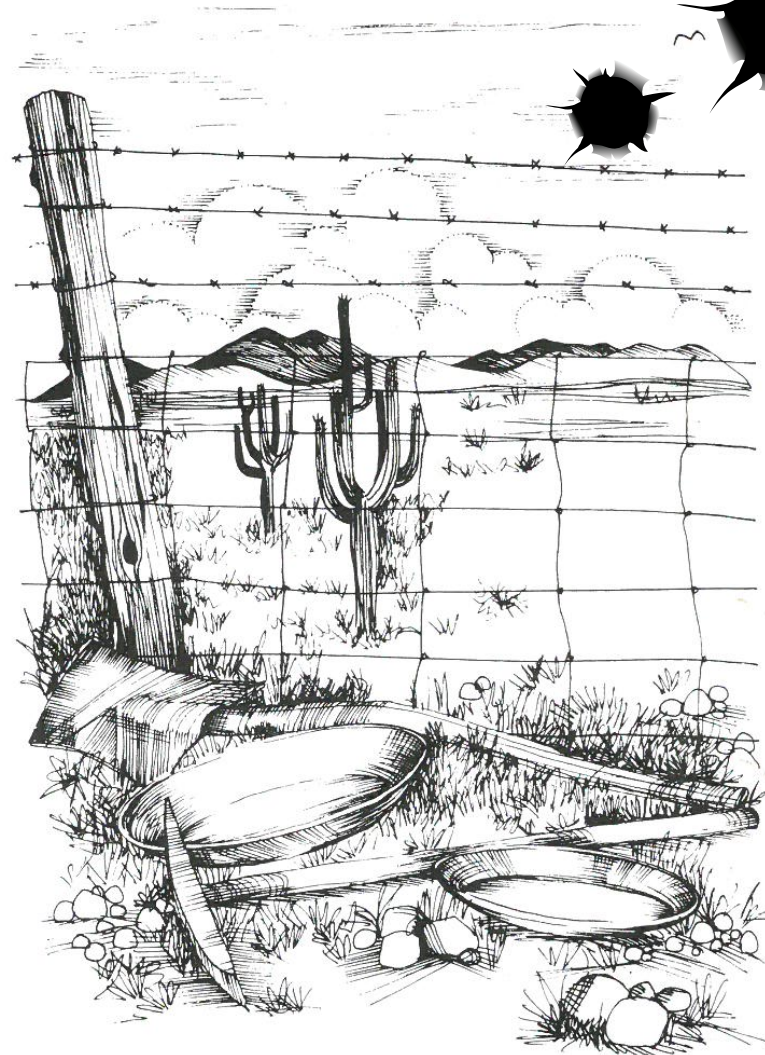
AN TIDSEIR

IAIN MAC A' GHOBHAINN

(air ath-fhoillseachadh le Stòrlann Nàiseanta na Gàidhlig)

Stòrlann
Nàiseanta na Gàidhlig

NOTAICHEAN AN TIDSEIR OBAIR ÌRE 3/4

Rinn Stòrlann ath-fhoillseachadh air *A' Bheinn Òir* airson diofar adhbharan:

- Bha am foillseachadh a bh' ann a-mach à clò agus cha robh e a' tighinn ri litreachadh an latha an-diugh.
- 'S e nobhail sgoinneil a th' ann le caractaran leasaichte, plot làidir agus car inntinneach.
- Tha sgilean sgrìobhaidh an ùghdair air leth follaiseach agus bidh e feumail do sgoilearan obair Iain Mhic a' Ghobhainn a leughadh, 's dòcha airson a' chiad uair.
- Chan e nobhail àbhaisteach, Ghàidhlig a tha seo leis gu bheil an sgeulachd a' tachairt anns na Stàitean Aonaichte. Tha an sgeulachd tarraingeach do sgoilearan.
- Bha na caibideilean gu math fada anns a' chiad fhoillseachadh. Anns an fhoillseachadh ùr seo, tha an sgeulachd air a briseadh ann am pìosan nas lugha airson freagairt nas fheàrr air sgoilearan aig ìrean 3 agus 4 ann an Curraicealam airson Sàr Mhathas.
- Bidh an leabhar-e den fhoillseachadh feumail do sgoilearan aig a bheil trioblaidean leughaidh agus cuideachd mar ghoireas a chleachdar gus na pìosan obrach son èisteachd a dhèanamh.

Tha an t-aonad seo freagarrach taobh a-staigh Foghlam Farsaing Coitcheann.

- Tha am prìomh aonad obrach freagarrach airson ìre 4 san Àrd-sgoil agus tha pasgan nas fhasa (aig cùl an aonaid) ag amas air sgoilearan nach eil cho comasach.
- 'S e an tidsear, mar as àbhaist, am prìomh ghoireas sa chlas.

Tha e an urra ris an tidsear co-dhùnadh a dhèanamh de na pìosan obrach a nithear. Chan eilear an dùil gun dèanar gach pìos, ach tha farsaingeachd ghniomhan a' nochdadh gus taghadh a thoirt dhan tidsear a rèir comasan agus feumalachdan nan sgoilearan. Tha sùbailteachd ann an cuid de na pìosan obrach: dh'fhaodadh mòran de na gnìomhan còmhraidh a bhith air an dèanamh mar eacarsaichean sgrìobhaidh is mar sin air adhart. Tha eisimpleirean de fhreagairtean anns a' phasgan seo airson taic a thoirt, ach tha e an urra ris an tidsear cur ris na freagairtean ma tha sin iomchaidh.

- Tha an t-aonad air a roinn na dhà phàirt agus bidh seo na chuideachadh far a bheil measgachadh de chomasan sa chlas. Tha stoidhle nan ceistean as dùbhланаiche san aonad (a' chiad phàirt den phasgan) a' togail air stoidhle nan ceistean aig an Àrd Ìre, is iad a' gabhail a-steach **sgilean sgrùdaidh**. 'S e **tuigse** as motha a tha sinn a' sireadh aig an ìre eile (an dara pàirt den aonad a tha ag amas air sgoilearan nach eil cho comasach). Chithear gu bheil na ceistean aig an dà ìre a' fàs nas dùbhланаiche mar a thèid an t-aonad air adhart – thathas an dòchas gum fàs na sgoilearan ann am misneachd agus ann an comas tro bhith a' fàs cleachdte ri stoidhle nan ceistean.
- Tha an t-aonad a' bualadh air cuid de sgilean teicnigeach an ùghdair:
 - amas
 - suidheachadh agus ìomhaigheachd (samhlaidhean)
 - structar seantans (pungadh, ath-aithris, faid)
 - taghadh-facail
 - car

Tha gnìomhan a tha stèidhichte air sgilean teicnigeach a' bualadh air stoidhle (seach ìre) cheistean aig an àrd-ìre, ach thèid a' mhòr-chuid dhiubh a dhèanamh tro chòmhradh agus le taic bhon tidsear.

AN T-ÙGHDAR

OBAIR 1

Tha am pìos obrach seo ann gus cothrom a thoirt do sgoilearan beagan eòlais a chur air ùghdar ainmeil an leabhair, is e glè choltach gun leugh iad barrachd den litreachas aige a-rithist, sa Ghàidhlig agus sa Bheurla. Togaidh iad às a seo, aig toiseach gnothaich, gur e fìor ùghdar comasach a bh' ann. Tha na ceistean stèidhichte air bhidio goirid a chruthaich e-Storas:

<https://www.youtube.com/watch?v=7fIY3nxspHQ>

Tha e an urra ris an tidsear mar a nithear seo (leithid an èist sgoilearan mar chlas no am bi cothrom aig gach sgoilear èisteachd air an inneal aca fhèin no cia mheud turas a chluinneas na sgoilearan an teacs?)

OBAIR 2

1. Glaschu, 1/1/28
2. Leòdhas
3. bhàsaich athair
4. leabhraichean, irisean
5. dhà à: bochdainn, dòigh-beatha agus creideamh Leòdhais, bòidhchead an eilein
6. aistean, cunntas
7. cothroman, matamataig
8. Oilthigh Obar Dheathain
9. bàrdachd a sgrìobhadh
10. Beurla

11. trèanadh, sheirbheis nàiseanta
12. Bruach Chluaidh, san Òban
13. sgrìobhadair, làn-thìde
14. phòs
15. trì à: bàrdachd, deilbh-chluich, nobhailean, sgeulachdan goirid, aistean, lèirmheasan
16. duais, urram, OBE
17. Gàidhlig, Beurla
18. dhà à: èibhinn, eirmseach, càirdeil
19. briseadh-inntinn
20. a bu shona
21. aillse, bhàsaich

CAIBIDEIL 1 - CHET

OBAIR 1

- a. 'S e prìomh amas Caibideil 1 **suidheachadh** agus **prìomh charactaran** na sgeulachd a thogail.
- b. Beachdan a thaobh suidheachadh na sgeulachd:
 - Tha *rionnag an t-siorraidh* air Wild Bill Hickok agus 's e *Waldo an deputaidh aige*. Tha seo a' toirt beachd dhuinn gur dòcha gur ann an Ameireaga a Tuath a tha an sgeulachd seo a' gabhail àite. Tha sinn a' faicinn gur e àite a th' ann anns nach eil e furasta an lagh a chur an sàs – bha an t-àite làn eucoir mus tàinig Wild Bill.
 - Tha a' chiad dà earrann ag ainmeachadh *saloon, bùth a bha a' reic stuth airson crodh, ceàrdach*. Tha blas Ameireaganach air an fhacal *saloon* agus bhiodh an dà àite eile cudromach airson an dòigh-beatha a bh' ann aig àm nan *cowboys*.
 - Tha na thachair eadar Wild Bill agus athair Chet ann an Abilene a' sealltainn dhuinn gur e àite a tha seo anns a bheil gunnaichean cumanta (mar a tha sinn a' faicinn anns a' chaibideil air fad) agus gun robh murt gu tric ga dhèanamh.
 - Tha ainm na sgeulachd (*A' Bheinn Òir*) a' nochdadh dhuinn gun robh òr cudromach aig an àm.
 - Tha seo uile a' dèanamh soilleir dhuinn gu bheil an sgeulachd suidhichte ann an Ameireaga a Tuath aig an àm nuair a bha òr ga shireadh – mu mheadhan an naoidheimh linn deug.

OBAIR 2

OBAIR EALAIN

OBAIR 3

Wild Bill Hickok

'S esan siorraidh Dry Gulch. Tha e den bheachd gu bheil e air am baile atharrachadh gu tur: *Seo mo bhaile-sa ... Mise thug an t-sàmhachd seo dha; nuair a thàinig mi an toiseach bha sabaidean ann gun sgur, bha fuaim is ùpraid ann gun sgur, bha èigheach is murt ann*. Tha Wild Bill toilichte agus dòigheil: *chan eil sgòth anns an adhar*. Ged a tha Chet ag innse dha gu bheil e a' dol ga mharbhadh, chan eil Wild Bill idir draghail: *'S iomadh fear a mhaoidh orm ron seo agus tha mi fhathast beò*.

Chet Lawson

Tha e mu 25 bliadhna a dh'aois. Tha e air tighinn a Dry Gulch airson dìoghaltas fhaighinn – tha e a' cumail a-mach gun do mharbh Wild Bill athair *bho chùlaibh*.

Waldo

'S esan deputaidh Wild Bill. 'S e fear mòr reamhar a th' ann.

OBAIR 4

Gheibhear fiosrachadh gu leòr air an eadar-lìon mu *The Gold Rush* anns na Stàitean Aonaichte.

CAIBIDEIL 2 – CHET IS NA YORSTONS

OBAIR 1

'S e prìomh amas Caibideil 2 caractar Chet a leasachadh (mar phrìomh caractar) agus **caractaran** eile san sgeulachd a thoirt a-steach.

OBAIR 2

Chet Lawson

Tha Frank Yorston a' toirt obair dha air an Silver X. Tha e soilleir gu bheil gu bheil a chomas air gunnaichean a chleachdadh glè chudromach dha na Yorstons.

Frank Yorston

Tha Frank a' coinneachadh ri Chet sa Phub Dhearg agus a' toirt obair dha. Chan eil seo a' còrdadh ri a mhàthair a tha a' dèiligeadh ris gu cruaidh. Tha Frank bog: *Theich Frank air falbh mar bhalach beag.*

Cailleach Yorston

Tha a' Chailleach mòr is reamhar agus tha aodach dubh oirre ('s e banntarach a th' innte). Tha i grànda: *stais bheag oirre, 's a smiogaid faileasach.* 'S i a tha a' riaghladh aig an Silver X. Tha i a' toirt sgleog do Frank air sgàth 's gun tug i obair do Chet. Tha ùidh aice sa bheinn (òr?).

Larry Yorston

Bràthair Frank. Tha Larry àrd agus caol agus tha *sùilean carach na cheann.* 'S e duine cruaidh a th' ann – chì sinn seo nuair a tha e a' bruidhinn ri Chet: *Cò thusa? ... Tha e duilich a chreidsinn gun do mharbh Wild Bill Hickok duine bho chùlaibh.*

Johnny Yorston

Bràthair Frank agus Larry. Tha e soilleir gu bheil Johnny às a chiall: *sruth cop a' ruith sìos a smiogaid ... a shùilean luasganach.* Chan eil duine ag èisteachd ris na tha aige ri ràdh.

Carol is Drew Sutton

Bràthair is piuthar. Tha iad a' fuireach air rains bheag eadar an Silver X agus a' bheinn. Tha na Yorstons airson gum falbh iad.

Jimmy is Tommy Carter

Dithis bhràithrean nach do phòs a-riamh.

Chuck Farrar

Tha e còmhla ri Larry, Frank is Johnny aig deireadh a' chaibideil is iad a' cleachdadh nan gunnaichean aca.

OBAIR 3

- a. *Bha i cho reamhar ri tarbh.*

Tha an t-ùghdar soirbheachail ann a bhith ag innse dhuinn cho mòr is a tha a' chailleach seo le bhith a' dèanamh coimeas eadar i fhèin agus tarbh, beathach eagalach mòr.

- b. *Dh'èirich i gu a casan mar ailbhean.*

Tha e uabhasach doirbh do ailbhean èirigh le cho trom is a tha e. Tha coltas gu math cugallach orra nuair a dh'èireas iad – an dàrna cas agus an uair sin a' chas eile. 'S ann dìreach mar sin a bha a' chailleach.

CAIBIDEIL 3 – AN SILVER X IS RAINS NAN CARTERS

OBAIR 1

- a. Tha Chet den bheachd gur e *murtair* a th' ann. Chunnaic Chet mar a *theab e fear de na cowboys ...* a mharbhadh air sgàth 's gun do bhruidhinn e air ais ris. Tha e soilleir do Chet nach leig adhbhar mòr sam bith a leas a bhith aig Chuck airson duine a mharbhadh. Tha Chet ga fhaicinn mar *beathach* – chan eil *truas* na nàdar.
- b. Tha e soilleir bhon chòmhradh eadar Larry agus Chuck nach deach na beathaichean *air chall* (briathran Chuck) ach gun deach an cur air fearann nan Carters oir tha fios aig Larry far a bheil iad (*tha fhios càit a bheil iad*). Tha Johnny a' cur ris a seo: *Tha gu dearbh ... Tha fhios againn càit a bheil iad ceart gu leòr*. Nam biodh beathaichean *air chall*, cha bhiodh Frank is Chet an dùil an lorg air rains nan Carters.
- c. Tha Tommy is Jimmy eu-coltach a thaobh an coltais: *'S e fear mòr, slaodach a bh' ann an Jimmy* ach 's e fear beag, beothail a bh' ann an Tommy. Tha Tommy làidir na nàdar – tha na ceistean a tha e a' faighneachd a' sealltainn nach gabh e ri Chet is Frank gun strì: *Dè tha iad a' dèanamh an seo? ... An ann a' cur oirnn gun do ghoid sinn do chrodh a tha thu?* Tha Jimmy gu tur eadar-dhealaichte a thaobh mar a tha e a' dèiligeadh ris a' bhagairt: *Tha cho math dhuinn leigeil leotha* (am fearann fhaicinn). Chan eil Tommy a' gabhail ri beachd a bhràthar: *Cha leig mi sin dhaibh ... Mach à seo*.

OBAIR 2

- a. *Bha aodann air coltach ri aodann pantair.*

Tha an t-ùghdar a' dèanamh samhla eifeachdach le bhith ag ràdh gu bheil aodann Chuck mar aodann pantair. Tha pantairean dubh (dath a tha ceangailte ri bàs) agus tha na tha e ag ràdh mu shùilean Chuck (*sùilean ann air dath copair, sùilean gun truas* a' cur ris an t-samhla. Tha fìor choltas shealgairean borba air pantairean, dìreach mar a tha air Chuck.

- b. *'S ann a bha e coltach ri proifeasair a chunnaic Chet uair.*

Chunnaic Chet cuspair an t-samhla seo (proifeasair) ag aithris dealbh-chluich Shakespeare ann am bàr anns an robh daoine ag òl cus. 'S e àite air leth mì-fhreagarrach a bh' ann airson a leithid a dhèanamh – bha còir aige a bhith ann an oilthigh no taigh-chluiche is luchd-èisteachd ann aig am biodh ùidh san tachartas. Sin an dearbh shuidheachadh anns an robh Tommy. Bha e a' bruidhinn agus le neart, ach cha robh duine ag èisteachd ris na bha aige ri ràdh. Gu dearbh, bha e ann an cunnart bho na Yorstons, mar a bha am proifeasair: *'S na drungairean a' sadail ghlainnichean air.*

CAIBIDEIL 4 – A’ CHIAD MHURT

OBAIR 1

Tha e an urra ris an tidsear mar a nithear seo (mar eisimpleir an èist sgoilearan mar chlas no am bi cothrom aig gach sgoilear èisteachd air an inneal aca fhèin? Cia mheud turas a chluinneas na sgoilearan an teacsa?)

- a. Fhuair Chuck lorg air a’ chrodh. Nuair a ghearain e ri Tommy, thug Tommy gunna a-mach. B’ fheudar do Chuck a mharbhadh (airson e fhèin a dhìon).
- b. Nach robh gunna aig Tommy. Nach fhaca e fhèin riamh an gunna a bha ri a thaobh. Gur e Chuck a mharbh Tommy.
- c. A bhràthair adhlacadh agus, an uair sin, falbh.
- d. Airson a’ bhùirn.
- e. Oir tha gunna ann an làmh Tommy agus tha an crodh air rains nan Carters.

OBAIR 2

- a. Tha e soilleir gu bheil Chet den bheachd gun tig an latha nuair a bhios sabaid gunna eadar e fhèin is Chuck. ’S i a’ cheist a th’ air cò den dithis as luaithe le gunna. Tha Chet an dòchas gum bi na *bliadhnachan a chaith e fhèin ag ionnsachadh a’ ghunna* air ullachadh airson an latha seo ach chan eil fhios aige cò thig às an t-sabaid beò is cò bhàsaicheas.
- b. B’ ann airson Wild Bill a mharbhadh a thàinig Chet gu Dry Gulch. Tha e annasach gu bheil e a’ faicinn Chuck a-nis mar a nàmhaid, ged a tha iad, a rèir choltais, ag obair còmhla.

- c. Tha Frank a’ feuchainn ri ciall a dhèanamh dhen t-suidheachadh. Tha seo a’ sealltainn do Chet nach eil fios aige air innleachdan Chuck is Larry: *Chan eil rian nach robh gunna aige ... Ach bha fhios aige gun robh Chuck luath leis a’ ghunna. Bhiodh e amaideach dha ionnsaigh a thoirt air ... Ach bidh mo mhàthair toilichte gun d’ fhuair i an rains ged nach eil am fearann ’s an taigh ach bochd. Bha i ga h-iarraidh o chionn bliadhna no dhà a-nis. Chan eil mi a’ tuigsinn carson. Tha pàirt dheth gu math creagach. Bha a’ chùis a’ cur dragh air, bha sin soilleir.* Tha e a’ còrdadh ri Chet gun robh Frank troimh-a-chèile mun mhurt – nach robh e cruaidh mar an còrr de na daoine air an Silver X. Tha Frank a’ nochdadh do Chet nach eil e coltach ri a mhàthair: *Truas! Chan eil truas na nàdar. Bha m’ athair truasail ach chan eil ise.* Tha Frank ag aontachadh ri co-dhùnadh Chet gun a bhith a’ toirt ionnsaigh air Wild Bill: *Tha mi a’ tuigsinn sin.* Tha ùidh aig Frank ann an Chet agus tha e soilleir gu bheil co-fhaireachdainnean aige dha cuideachd: *A bheil do mhàthair fhèin beò? / Chan eil./’S chan eil d’ athair beò nas motha.*

OBAIR 3

Smaoinich e oirre, na suidhe mar dhamhan-allaidh mòr, dubh aig an doras, a’ cur a-mach a lion.

Mar a tha damhan-allaidh a’ dèanamh lion gus cuileagan a ghlacadh agus a mharbhadh, tha a’ Bh-uas Yorston a’ dèanamh innleachdan airson cron a dhèanamh air daoine a tha a’ fuireach faisg oirre. Tha i mòr (tha seo a’ samhlachadh cumhachd) agus dubh (olc).

CAIBIDEIL 5 – AN T-ÒR

OBAIR 1

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

- a. • Coltach ri flùran a bha a' tighinn am blàth.
- Chrath e a cheann mar chù a' tighinn a-mach à burn.
 - Bha a h-uile nì soilleir dha a-nis, cho soilleir ris an talamh a bha buidhe air a bheulaibh ann an solas na gealaich.
- b. • Tha an samhla seo a' cur ri bòidhchead Carol. Mar a tha flùr aig an ìre as bòidhche nuair a tha e a' tighinn am blàth, tha Carol aig an ìre as maisiche na beatha.
- Cha robh càil a dhùil aig Chet ris an ionnsaigh a thug Carol air 's tha i air iongnadh a chur air. Tha e a' dèanamh seo (a' crathadh a chinn) agus e a' feuchainn ris an t-suidheachadh a chur air a chùlaibh. Tha ìomhaigh a' choin a' neartachadh seo – tha Chet airson an suidheachadh a chur bhuaithe mar a bhios cù a' cur uisge bhuaithe le bhith a' crathadh a chinn cho luath.
 - Roimhe seo, bha Chet mì-chinnteach agus an-fhoiseil a thaobh na bha a' dol ann an Dry Gulch. Bha na bha air cùl an t-suidheachaidh falaichte dha. Ach a-nis, tha a h-uile càil a' dèanamh ciall dha. Na inntinn, tha an suidheachadh *soilleir dha*. Tha an t-ùghdar a' cur ris an t-soilleireachd-inntinn seo le bhith a' togail air na Chet a' faicinn le a shùilean: *an talamh a bha buidhe air a bheulaibh ann an solas na gealaich*.

OBAIR 2

- a. i. Tha sinn a' faighinn a-mach gur e *nighean bhrèagha* a th' ann an Carol. Tha Chet den bheachd gun robh i *a' coimhead cho brèagha, ùr*. Tha falt Carol fada is dubh. 'S toigh leatha a bhith sgeadaichte ann an aodach snasail: 's e *dreas fhlùrail 's ad phinc* a bh' oirre an latha seo.
- ii. 'S e caractar a th' ann an Carol a chanas an rud a tha na h-inntinn ged a dh'fhaodadh sin a bhith cunnartach: 'S *chuir sibh às do Tommy Carter*.

Bidh i cuideachd a' bruidhinn gu dìreach: *Tha mi a' bruidhinn riutsa*.

'S i an fhirinn as cudromaiche dhi: *bha a sùilean a' lasadh le ceartas* agus tha i a' dèanamh soilleir carson a tha i dhen bheachd gur e murtair a th' ann an Chet: *Tha thu a' fuireach air an rains, arsa ise. Air an adhbhar sin tha thu fillte anns a' mhurt*.

'S e boireannach a th' innte a bhios a' fàs feargach nuair a chì i ana-ceartas: *Bha i cho fiadhaich 's gun robh e a' smaoineachadh gun robh i a' dol a shadail smugaid air*. Tha bàs Tommy a' cur dragh mòr oirre: *bha a guth cha mhòr a' briseadh le fearg is faireachdainn*.

- b. Tha e soilleir gu bheil ceartas cudromach do Chet. Tha e a' faicinn mar a tha Waldo (an deputaidh)

a' gabhail brath air a' cheannard aige (Wild Bill, an siorraidh). Tha Waldo a' cur sìos air Wild Bill agus an uair sin ag aideachadh gu bheil e ag iarraidh obair.

Tha Chet cuideachd a' faicinn gu bheil Waldo a' taobhadh ri muinntir an Silver X. Chan eil na tha seo

a' còrdadh ri Chet (*thionndaidh e air falbh*) ach 's e a bhith a' faicinn Wild Bill a' coiseachd na aonar a tha a' toirt air a ràdh: *Cha mhòr nach eil thu toirt dìobhairt orm.*

- c. Nuair a chaidh Chet chun na beinne, chunnaic e gun robh daoine air a bhith a' cladhach anns a' chreig. Feumaidh gum faca e gun robh òr anns an duslach a thog e.

Tha a' bheinn anns a bheil an t-òr *air cùl rains nan Carters, agus air cùl rains nan Suttons cuideachd*. Tha Chet a' tuigsinn a-nis carson a chaidh Tommy Charter a mharbhadh agus carson a bha a' chailleach reamhar air tòir gach rains.

Nuair a chunnaic e an stèisean-trèana, thuig e gum biodh e *furast' gu leòr dhaibh an t-òr seo a ghiùlan gu bailtean mòra* agus gur ann *bho thàinig an trèana a thòisich a' chailleach air ionnsaigh a dhèanamh air an dà rains.*

Bha e a' faicinn cuideachd gun robh Carol is Wild Bill ann an cunnart mòr, oir bha fios aige *gun dèanadh duine rud sam bith airson òr.*

- d. i. Bha e ag aithneachadh gun robh beatha nan Suttons ann am fìor chunnart (*tha eagal orm airson an dìthis agaibh*) 's bha e airson rabhadh a thoirt dhaibh.
- ii. Roimhe seo, bha Carol air a bhith fiadhaich ris: *Dè th' ann dheth ach murtair eile a tha a' chailleach air a cheannach?* Ach tha an naidheachd seo a' toirt oirre stad: *Sheall Carol agus Drew ri chèile.* Tha i deònach èisteachd, ach tha fhathast amharas oirre nach e an fhìrinn a th' aige: *An e cuilbheart eile a tha seo, airson gum fàg sinn an rains? Chuir iad thugainn leis an sgeulachd seo thu.*

- iii. Tha fios aig Drew gur e an rains aige-san as fhaisg' air a' bheinn agus 's dòcha gu bheil ùidh aige fhèin san òr: *Fuirich mionaid ... Tha thu cinnteach gu bheil òr anns a' bheinn.*

Ach tha cuideachd fios aige gum bi na Yorstons air tòir na rains aige fhèin a-nis is gu bheil cunnart a' dlùthachadh orra: *Tha fios gun do dh'fhàg Jimmy Carter an t-àite 's gu bheil an rains a bh' aige a-nis aig na Yorstons.*

CAIBIDEIL 6 – CAILLEACH YORSTON

OBAIR 1

- a.
 - i. ann an rùm dinneir nan Yorstons (rùm gu math farsaing)
 - ii. na h-Innseanaich Dhearga
 - iii. oir chuireadh Wild Bill an aghaidh na Caillich
 - iv. Chuck (is Larry is Chet)
- b.
 - i. bha iad bochd 's cha robh mòran cruaidh aca fhèin
 - ii. gu bheil i nas làidire na bha an duine aice
 - iii. sabaid eadar e fhèin is na Yorstons (a dh'aithghearr)
 - iv. gu bheil e a-mach air a shon fhèin
 - v. am bi e làidir gu leòr nuair a bhios an t-sabaid ann?

OBAIR 2

Thathas ag amas an seo air rannsachadh mar a dh'fhaodar ellipsis a chur gu feum. Mar thoiseach tòiseachaidh, thathas a' toirt sùil air eisimpleir shimplidh.

Dh'fhaodar am pìos obrach a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

- a. Tha an t-ùghdar ga chleachdadh (far a bheil a' Chailleach a' bruidhinn) airson teachdaireachd làidir a thoirt seachad gun a bhith ga chur ann am faclan.
- b. Tha e soilleir gur e *cuiridh sinn às dhaibh* na faclan a leanadh an àite an ellipsis. Ach tha an ellipsis a' neartachadh na teachdaireachd.

OBAIR 3

Ghabhadh am pìos obrach seo dèanamh mar eacarsaich aon-neach. (freagairt tro sgrìobhadh)

- a. Tha i ag iarraidh **barrachd uisge** airson na rains: *tha an abhainn a' ruith tro thalamh nan Suttons. Tha iad a' caitheamh cus den bhùrn.*

B' ann **le a daoine fhèin a bha am fearann** an toiseach. *Shabaid sinn air a shon ris na h-Innseanaich Dhearga.* Cha b' ann mar sin a bha na Suttons: Cha deach an togail anns an àite seo. Chan eil an cuid fala anns an fhearann.

Tha i ag iarraidh am fearann air fad eadar an Silver X agus a' bheinn: *A-nis bho ghoid Tommy Carter an crodh, tha aon rains agam. Bu thoigh leam na dhà fhaighinn.*

- b. 'S e Plan A na Caillich rains nan Suttons a cheannach: *Thuir mi riutha mu thràth gun ceannaichinn an rains, ach tha iad a' diùltadh a reic/Canaibh riutha gum faigh iad prìs mhath air an rains.*

Mura h-obraich Plan A, thèid na Suttons a mharbhadh: *thèid thu fhèin (Chuck) is Larry is Chet don rains ud 's canaidh tu riutha gu bheil mi airson gum fàg iad. Ach ma dh'fhuiricheas iad.../Can sin riutha, ars a' chailleach. Mharbh mise Innseanaich Dhearga na mo latha.*

Chan eil A' Chailleach den bheachd gum bi e comasach do Wild Bill stad a chur oirre: *Chan eil eagal sam bith orm (ro Wild Bill). Tha mi ag iarraidh mo chòraichean ... Agus tha mi a' dol gam faighinn cuideachd.*

- c. Tha e soilleir leis na ceistean a tha Wild Bill a' cur air Waldo gu bheil e **amharasach** mu dheidhinn. Tha e a' cur cuideam air Waldo le bhith a' cur cheistean dìreach air: *Dè tha thu a' smaoineachadh a tha a' dol air adhart aig rains nan Yorstons? ... A bheil thu a' creidsinn sin?*

Tha e follaiseach gu bheil e na inntinn **nach eil Waldo dìleas dha**: *Nach eil sinn uile (a-mach air ar son fhèin), arsa Wild Bill, a' toirt sùil gheur air a-rithist.*

Tha e cuideachd soilleir gu bheil Wild Bill den bheachd **nach bi Waldo làidir gu leòr** airson taic a thoirt dha nuair a bhios sabaid ann, eadhon ged a bhiodh e dìleas dha: *Agus 's e cnag na cùise am bi thusa làidir gu leòr nuair a thachras sin?*

CAIBIDEIL 7- NA SUTTONS

OBAIR 1

Thathas a' togail an seo air an eisimpleir shìmplidh a nochd ann an Caibideil 6. Tha an eisimpleir seo nas adhartaiche agus nas dùbhланаiche.

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

- a. Bha smuain ann an inntinn Carol, smuain air nach deach crìoch a chur leis gun do *chuir i an smuain bhauipe*. Feumaidh nach robh Carol airson leigeil leis an smuain seo tighinn gu bith na h-inntinn. Tha an ellipsis a' nochdadh far an do chuir i às dhan smuain.
- b. 'S ann mu dheidhinn Chet a bha an smuain (“Dè bu choireach gun robh Chet còmhla ri na daoine ud?”). B' fheàrr leatha nach robh e *còmhla ri na daoine ud* (na Yorstons). *Ann an saoghal eile* (ann an suidheachadh eile), *cha robh fhios nach...* (dh'fhaodadh cùisean a bhith eadar-dhealaichte). Tha e soilleir gu bheil i air fàs dèidheil air Chet ach tha an sgaradh a tha eatarra a' cur stad air càirdeas sam bith.

OBAIR 2

- a. Tha Chuck an-còmhnaidh a' sireadh leisgeul airson amas a choileanadh. Chunnaic sinn seo le mar a chaidh Tommy a mharbhadh agus tha Carol fhèin ag aithneachadh seo: *Agus thàinig e a-steach oirre gun togadh Chuck Farrar cuilbheart airson a bràthair a mhurt*. Tha Chuck a' lorg leisgeul an seo le bhith a' cur às leth Carol gu bheil ise a' dèanamh breugadair dheth ach tha e fhèin ag aideachadh nach marbhadh e ise (*Tha thu fortanach gur e boireannach a th' annad*) ach bhiodh e eadar-dhealaichte nan canadh Drew a leithid (*Cha tuirt do bhràthair càil, tha mi a' coimhead.*) Tha

Chuck a' feuchainn ri toirt air Drew rudeigin a ràdh a bheir leisgeul do Chuck a mharbhadh: *Dè tha thusa 'g ràdh?*

b. 'S e teachdaireachd Chuck gu bheil e a' cur teagamh mòr ann an sgeulachd Chet (ma tha e ga creidsinn idir). Tha Chuck air a bhith a' rannsachadh na thuirt Chet (Bha mi a' feuchainn ri faighinn a-mach mu d' athair ... Aithnichidh mi feadhainn ann an Abilene. Cha chuala iad mu dheidhinn.) Tha e a' toirt seachad a theachdaireachd le bhith a' cur uallach air Chet: Tha e neònach, ma mharbh Wild Bill Hickok bho chùlaibh e, nach cuala iad mu dheidhinn./Bhon cùlaibh?/Chì sinn co-dhiù.

c. Tha gaol mòr aig Carol air a bràthair: *'S tusa mo bhràthair a tha coibhneil is gasta 's a chaidh a thogail còmhla rium.*

Tha fios aig Carol gu bheil Chuck airson Drew a mharbhadh (*thàinig e a-steach oirre gun togadh Chuck Farrar cuilbheart airson a bràthair a mhurt.*) agus, ma thig sabaid eatarra, gun tachair sin (*Tha esan eòlach air gunnaichean 's chan eil thusa*).

Chan eil Drew deònach gealltainn dhi nach can e smid ris oir tha e den bheachd gum feum *duine a bhith onorach is gaisgeil aig amannan na bheatha*. Tha seo a' toirt oirre eagal a ghabhail gur dòcha gun *tig do bhàs à seo*.

Tha Carol a' feuchainn ri toirt air Drew an t-àite fhàgail (*An dùil nach fheàrr dhuinn fàgail ... Nach biodh e na bu shàbhailte?*) ach chan eil esan deònach. Tha e a' tighinn a-steach air Carol an uair sin gu bheil ùidh aig Drew anns an òr is tha e soilleir gu bheil i a' tuigsinn gun cuir seo Drew ann am barrachd cunnairt.

OBAIR 3

1.A			2.F				3.L	Ì	O	N
I		4.G	À	I	R	E				
R			I							
G			5.C	R	O	D	H			6.F
E			E							O
A			A		7.T	R	I	Ù	I	R
D			L							T
			L				8.Ò			A
9.S	Q	U	A	T	T	E	R	S		N
			C							A
			H							C
10.B	À	S		11.N	E	Ò	N	A	C	H

CAIBIDEIL 8 – JOHNNY ANNS A’ PHUB DHEARG

OBAIR 1

- bha nighean (ann an dreasa fhada, uaine) a’ seinn òran gaoil
- thuirt e rudan ri Johnny gus a dhèanamh nas socaire, a leithid: *Ist a-nis/Òl do dheoch, Johnny/Tha sin ceart*
- gun robh rudeigin car fiadhaich ann an nàdar Johnny/gum biodh e uaireannan a’ dol às a chiall
- bha e ag iarraidh sabaid
- bha fear a’ bhàir na thàmh/air sgar a ghlanadh an fhiodh **no** bha an seinneadair na seasamh mar ìomhaigh
- bha Wild Bill na bu luaithe agus loisg e làmh dheas Johnny.
- thòisich fear a’ phiàna ri cluich/thòisich fear a’ bhàir a’ glanadh an fhiodh

OBAIR 2

- an deoch a bha Johnny ag iarraidh (**uisge-beatha**)
- dath na dreasa (**uaine**)
- bha _____ anns an rùm nuair a thòisich Johnny ag èigheach (**sàmhachd**)
- an rud a thigeadh uaireannan à beul Johnny (**cop**)
- dh’iarr Johnny air Wild Bill sealltainn gur e _____ mòr a bh’ ann (**gunfighter**)
- bha Johnny den bheachd gun robh Wild Bill a’ dèiligeadh ris mar gur e _____ a bh’ ann (**leanabh**)

- bha guth Wild Bill _____ (sèimh)
- chunnaic Wild Bill an seinneadair anns an _____ (sgàthan)
- _____ do ghunna, arsa Johnny ri Wild Bill (**tarraing**)
- an rud a thàinig à gunna Wild Bill (**las**)
- am fuaim a rinn crùdhan each Johnny (**gliong**)

U	A	L	E	A	N	A	B	H	D	G	Ù	F	S
A	I	U	B	Ò	L	N	C	-	O	G	L	N	À
R	H	S	G	F	E	F	T	S	R	L	H	-	M
E	M	S	G	À	T	H	A	N	D	I	E	U	H
T	H	M	A	E	P	E	S	R	P	O	L	T	A
H	R	L	I	P	-	O	R	P	I	N	E	M	C
G	C	L	R	F	T	B	O	F	C	G	A	T	H
I	L	C	O	P	E	Ì	E	A	D	B	A	L	D
F	S	S	C	-	H	S	R	A	U	S	G	C	F
N	G	U	H	M	I	È	S	P	T	H	S	L	M
U	O	S	S	I	C	O	R	S	U	H	R	A	T
G	N	H	D	F	U	A	I	N	E	B	A	D	L
T	B	B	T	E	C	U	B	-	P	E	D	N	A
À	T	A	R	R	A	I	N	G	À	B	O	C	S

CAIBIDEIL 9- CAROL IS DREW

OBAIR 1

- a. Bha Carol is Drew a' cur phuist a-steach dhan talamh – Drew gan cumail dìreach agus Carol gam bualadh le òrd-mòr. Thug Carol, a dh'aona ghnothach, an t-òrd sìos air làimh dheis a bràthar. Chaidh làmh Drew a dhroch ghoirteachadh: *Bha e a' cur fhiaclan ri chèile leis a' phian.* Thug Carol dhachaigh e far an robh *stuth aice* airson a chuideachadh.
- b. *Bha eagal oirre nuair a smaoinich i air an rud a bha i a' dol a dhèanamh.*

“Tha mi duilich,” ars ise fo a guth, agus thug i an t-òrd a-nuas ...’

- c. Bha an t-eagal mòr air Carol mu thràth gum biodh sabaid eadar Drew is Chuck is gum marbhadh Chuck e. Ach bha an t-eagal air fàs nas motha: *Cha robh i air cadal fhaighinn airson dà oidhche a-nis, agus i a' coimhead na bruadaran Drew na laighe air an talamh, marbh.* Tha e soilleir gu bheil Carol air tighinn chun a' cho-dhùnaidh gum feum i fhèin rudeigin a dhèanamh a chuireas às do chomas Drew sabaid a dhèanamh le gunna (*bha eagal oirre gun tarraingeadh e a ghunna air Chuck Farrar 's gun deidheadh a mharbhadh.*). Tha an t-ùghdar ag innse dhuinn gur ann air a làimh dheis a thug i an t-òrd sìos – an làmh a chleachdadh Drew airson gunna a chleachdadh. Tha Carol den bheachd gu bheil e nas fheàrr gun goirtich ise Drew gu dona na gum bi esan air a mharbhadh: *Cha robh aice ach an aon bhràthair agus cha robh i airson a chall.*

OBAIR 2

Tha am pìos obrach seo a' toirt sùil air **ath-aithris** (mar phàirt de **structar seantans**).

Tha ath-aithris nas simplidhe na ellipsis agus, mar sin, chan eilear a' dèiligeadh ris ach aon turas.

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

Tha an t-ùghdar (Carol) a' cur cuideam air cho ciontach is eagalach 's a tha Carol a' faireachdainn. Tha an ath-aithris gar cuideachadh mar leughadairean gus tuigse nas fheàrr fhaighinn air tònna guth Carol is i ag èigheach.

OBAIR 3

Seo beagan bheachdan:

- Tha banachdaichean uaireannan a' toirt air daoine a bhith a' fàs beagan tinn ach tha iad a' cur stad air droch thinneasan.
- Tha an fhìrinn uaireannan a' goirteachadh faireachdainnean dhaoine, ach chan urrainn do dhaoine suidheachaidhean a leasachadh gun a bhith ga cluinntinn.
- Tha clann uaireannan air an smachdachadh gun an ionnsaich iad an diofar eadar na tha ceàrr agus na tha ceart.
- Tha inbhich a tha a' briseadh an lagha (me, le bhith a' dràibheadh gu mì-chùramach) air am peanasachadh – tha seo a' dèanamh feum dhaibh leis gu bheil e a' cur stad orra mus adhbhraich iad fìor chron.

CAIBIDEIL 10 – WALDO

OBAIR 1

- a. Tha e soilleir gu bheil na Yorstons air Chuck a thoirt a-steach airson *an obair shalach aca a dhèanamh*. 'S e an obair shalach a bhith a' murt dhaoine a chuireas bacadh air na planaichean aca (leithid Tommy Carter). Tha na Yorstons agus Chuck faiceallach ge-tà nach bi e comasach do Wild Bill coire a chur orra: *Tha fhios a'm, arsa Wild Bill Hickok, gur e Chuck Farrar a mharbh Tommy Carter ach dè 's urrainn dhomh a dhèanamh?* Tha Willd Bill den bheachd gun tig na Yorstons gu lèir a-steach don bhaile. Bidh iad ag amas air Wild Bill a mharbhadh agus, an uair sin, *bidh am baile aca dhaibh fhèin*.
- b. An toiseach, chì sinn nach eil Waldo airson a' cheist a chuir a bhean air a fhreagairt (*Dè tha dùil agad a dhèanamh?*) Ach tha miann Waldo soilleir: tha e ag iarraidh dreuchd Wild Bill: *Cha robh gnothach aig Wild Bill an dreuchd ud fhaighinn bho thùs*. 'S e mise bhuineas don àite. Chan eil fhios cò às a thàinig e 's rinn iad siorraidh dheth.

Tha e follaiseach nach eil misneachd sam bith aig a bhean fhèin ann an Waldo: *Cha bhiodh tusa cho math ris ... 'S e gealtair a th' annad agus nach eil e fiù 's làidir gu leòr a bhith na dheputaidh: Nam bheachd fhìn bu chòir dhut an dreuchd sin a leigeil dhìot*. Tha a bhean a' sealltainn gu bheil seo fìor le bhith ag innse mar a bhios trom-laighe tric air tron oidhche: *Bidh thu a' dùsgadh aig meadhan oidhche 's bidh thu 'g èigheach. Na marbh mi*.

Tha a bhean a' cur ris a seo: *Tha thu a' smaoineachadh gum marbh na Yorstons Wild Bill Hickok 's gum faigh thu fhèin a dhreuchd*. Chì sinn gur e caractar lag a th' ann an Waldo leis nach urrainn dha a dhol às aicheadh gu bheil a bhean ceart agus le mar a tha a bhean a' toirt òrdugh dha aig an deireadh: *Dùin mo dhreasa bho cùlaibh, / Ceart gu leòr, arsa Waldo*.

OBAIR 2 (A/B)

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh. Bu chòir gun tog na sgoilearan air an t-seantans anns nach eil ach aon fhacal: *Murtair*. a. Tha an t-ùghdar (Wild Bill) a' cleachdadh seantans anns nach eil ach aon fhacal gus cuideam a chur air. b. Seo rud mu bheil Wild Bill cinnteach agus tha e airson an fhìrinn a thoirt do Waldo anns an dòigh as simplidhe.

OBAIR 3

			1.M	U	R	T	2.A	I	R		3.F	
							N				A	
							-		4.B		L	
		5.G	E	A	L	T	A	I	R	E		L
							O			A		A
6.D							C			N		S
R		7.S	A	L	A	C	H					8.C
E							9.D	R	E	A	S	A
U							M					T
10.C	U	I	D	E	A	C	H	A	D	H		H
H							O					
D			11.N	A	M	A	R	B	H	M	I	

CAIBIDEIL 11 – JOHNNY, A MHÀTHAIR IS CAROL SUTTON

OBAIR 1

- a. gun a dhol a-steach don bhàr na aonar
- b. gun do tharraing Wild Bill air gun adhbhar sam bith
- c. rinn e ionnsaigh air nighean/chaith e airgead
- d. cha thuig thu càil/tha thu cho tiugh/bho chunna mi thu an toiseach bha rudeigin ceàrr ort/chan ionnsaich thu càil/tha e cho math dhomh a bhith bruidhinn ri clach/chan eil thu ann gu lèir
- e. bha e sia bliadhna a dh'aois mus do thòisich e air bruidhinn ceart/bhiodh e a' tighinn a-mach le facail neònach nach cuala duine riamh/bha e cho slaodach – bhiodh a' chlann eile a' fanaid air *no* a' cluiche chuilbheartan air/aig seachd bliadhna a dh'aois thòisich cop a' tighinn às a bheul
- f. bha e a' smaoin eachadh gur e fhèin, am mac as sine, a bu chòir an rains fhaighinn ach bha amharas aige gur e Larry a gheibheadh i
- g. gun robh a' ghriùlach air nuair a bha e òg agus 's math dh'fhaoidte gur e sin a mhill inntinn

OBAIR 2

- a. Bha Johnny troimh-a-chèile is fiadhaich às dèidh mar a bha a mhàthair air dèiligeadh ris. Bha e a' sireadh dòigh gus a màthair a dhèanamh toilichte a-rithist.

- b. Phòsadh Carol is Johnny Bean air leth bòidheach agus comasach. Chitheadh a h-uile duine nach e amadan a bh' ann.

Gheibheadh a mhàthair an rains gun ùpraid agus bhiodh a mhàthair uabhasach toilichte.

Bhiodh an rains fhathast aig Carol. Cha robh airgead aice – ach bhiodh Carol cuideachd a' pòsadh an fhir leis am biodh an Silver X (nuair a bhàsaicheadh a mhàthair). Bha Johnny cuideachd eireachdail gu leòr.

- c. *Bha an smaoin mìorbhaileach, dìreach mar a' ghrian a' briseadh tro chèò.* Tha an samhla seo èifeachdach oir tha e a' sealltainn mar a bhios inntinn Johnny gu h-àbhaisteach. Bidh a smuaintean, mar gum biodh, ann an ceò: chan eil a thuigse ach truagh. Ach mar a bhriseas a' ghrian tron chèò, tha soilleireachd an-dràsta aig smuaintean Johnny (na bheachd fhèin co-dhiù).d. Tha Johnny den bheachd gur e Drew bu choireach nach do dh'aontaich Carol: *Bha fhios aige gun robh an dithis ceangailte ri chèile.* Tha Johnny a' smaoin eachadh gum biodh e na bu bhualtiche gum pòsadh Carol e nam biodh e air Drew a mharbhadh: *Nam biodh Drew marbh is ise na h-aonar, bhiodh cùisean atharraichte. Dè dhèanadh boireannach is i na h-aonar air rains?* Tha seo a' nochdadh dhuinn gu bheil Johnny dha-rìribh às a chiall: nam marbhadh Johnny Drew, cha bhiodh ach tuilleadh gràin aig Carol air.e. Bidh Chuck a' sireadh dòigh gus na Suttons a chur air falbh no leisgeul airson fear/tè dhiubh a mharbhadh (gus am falbh an neach eile agus gus am faigh na Yorstons an rains aca).

OBAIR 3

Tha am pìos obrach seo a' coimhead air mar a bhios ùghdaran a' cleachdadh **ceist reatoraigeach**, mar sgil-sgrìobhaidh. Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

- a. *'S carson nach pòsadh i e?*
- b. Do Johnny, chan eil freagairt ann – chan eil adhbhar sam bith ann carson nach pòsadh Carol e. Tha seo a' nochdadh dhan leughadair ge-tà gu bheil e tuilleadh is soilleir gur e dearg amadan a th' ann an Johnny agus nach bi ùidh sam bith aig Carol ann. Tha a' cheist seo a' taisbeanadh dhan leughadair cho fìor amaideach 's a tha Johnny.

CAIBIDEIL 12 – MIANN AN ÒIR

OBAIR 1

'S e obair gearr-chunntas a tha seo. Tha am pìos obrach stèidhichte air stoidhle ceist gearr-chunntas aig an Àrd Ìre. Seo eisimpleirean de fhreagairtean:

ii. *Plana Chuck*

- Phòsadh e a' Chailleach agus gheibheadh e an rains.
- Bhiodh 'tubaist' aig a' Chaillich an uair sin.
- Bhiodh e an uair sin a' fuireach san àite, agus cha bhiodh an còrr shabaidean ann.

iii. *Larry a' gabhail dragh mu Frank*

- Tha Larry draghail gu bheil Chet a' toirt droch bhuaidh air Frank agus gur e seo seòrsa de fhear-brathaidh a th' ann an Chet.
- Tha Frank a' cur ceist anns na tha an teaghlach air a bhith ris is chan eil seo a' còrdadh ri Larry.
- Tha Larry a' toirt rabhadh do Frank cuimhneachadh gum feum e a bhith air taobh a theaghlach.

iv. *Chuck a' cur eagal air Larry*

- Tha Chuck ag innse breug do Larry: gun deach Johnny a shealltainn air Carol is gun tuirt Drew ris gun a dhol an taobh ud a-chaidh tuilleadh.
- Tha Chuck airson seo a chleachdadh mar leisgeul airson ionnsaigh a thoirt air Drew.
- Tha Larry a' tuigsinn gu bheil smachd aig Chuck air an t-suidheachadh agus air an teaghlach: a bheil e ag amas air an rains fhaighinn dha fhèin?

v. Carol is Drew

- Tha Drew a' faireachdainn gu bheil e gun fheum (leis gu bheil a làmh air a leòn) agus gu bheil rudeigin a' dol a thachairt.
- Tha Carol airson gum fuirich Drew anns an taigh (air falbh bho chunnart) fhad 's a leanas ise oirre le obair na rains.

OBAIR 2

Tha am pìos obrach seo a-nise a' toirt sùil eile air samhraidhean.

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

Wild Bill: *Bha cuimhn' aig air bailtean anns an robh e uair 's an t-òr a' cur dhaoine às an ciall. Bha an t-òr coltach ri tinneas, ri fiabhras. Mharbhadh daoine a chèile air a shon. ... An t-òr. ... "Theab mi fhìn an tinneas a ghlacadh uair"*.

Bidh tinneasan agus fiabhrasan a' faighinn greim air neach agus chan urrainn dha dad a dhèanamh mun deidhinn. Bidh fiabhras a' cur teas tro chorp, a' toirt bhuaithe cuid de chiall agus uaireannan bidh iad marbhtach. Tha tinneasan agus fiabhrasan cuideachd a' sgapadh bho dhuine gu duine. Mar seo bhiodh miann an òir a' greimeachadh air daoine agus a' toirt buaidh orra. Tha e inntinneach, san dol-seachad, faicinn gun do theab an t-òr uaireigin Wild Bill a chur air seachran ach gun robh de chiall aige am baile fhàgail mus do thachair e.

Chuck: *Mar a thàinig an smaoin gu Johnny nuair a chunnaic e Carol, thàinig smaoin bhòidheach cuideachd gu Chuck nuair a dh'fhàg e Johnny, 's e na laighe anns an leabaidh an oidhche sin fhèin. Bha a' ghealach a' deàlradh a-steach air an rùm anns an robh e 's i coltach ri clach mhòr òir. Thionndaidh e an smaoin bho thaobh gu taobh na inntinn, ach cha robh e a'*

faighinn beàrn innte.

Agus nuair a fhuair e lorg air an òr, agus a dh'inns e don chaillich mu dheidhinn, bha fhios aige gun robh i cho sanntach ris fhèin.

Dh'èirich an smaoin air a bheulaibh mar nathair. Nathair òir. *Agus seach nach robh murt a' cur dragh air, thuit e na chadal a-rithist cho neo-chiontach ri leanabh.*

1. *Bha a' ghealach a' deàlradh a-steach air an rùm anns an robh e 's i coltach ri clach mhòr òir.* Tha smaoin shoilleir air a bhith aig Chuck, dìreach mar a bh' aig Johnny. Mar sin, tha e a' deàlradh na inntinn mar a tha 'a' ghealach a' deàlradh a-steach air an rùm'. 'S e tòrr òir a th' ann an inntinn Chuck agus tha e freagarrach mar sin gu bheil a' ghealach is i cho buidhe coltach ri clach mhòr òir.
2. *Dh'èirich an smaoin air a bheulaibh mar nathair. Nathair òir:* Tha daoine buailteach olc agus cunnart fhaicinn ann an nathraichean. Tha an samhla seo a' nochdadh dhuinn gu bheil an dà rud seo an lùib smuain Chuck.
3. *Thuit e na chadal a-rithist cho neo-chiontach ri leanabh:* Tha Chuck cho cleachdte ri murt is nach eil e a-nis a' cur dragh air – tha e mar gum biodh Chuck air a chogais a chall. Mar sin, faodaidh e a bhith a' beachdachadh air mar a mhurtadh e cuideigin agus, an uair sin, cadal a dhèanamh gun trioblaid sam bith. Chan e gu bheil e cho neo-chiontach ri leanabh ach nach eil e idir mothachail gu bheil e ciontach.

Frank: *Bha a bhroilleach troimh-a-chèile le amharas is le eagal. Bha ceò air a thuigse, agus bha e a' faireachdainn mar gum biodh coltas tàirneanaich anns an àile.* Bidh an àile a' fàs bruthainneach mus bi stoirm thàirneanaich ann – chan eil an stoirm ann fhathast, chan eil fhios cò ris a bhios i coltach ach tha fhios gun tig i. Tha tàirneanach air a chleachdadh an seo mar ìomhaigh airson strì no sabaid. Chan eil fios aig Frank carson a bhios e ann no cuin (*Bha ceò air a thuigse*) ach aithnichidh e gu bheil an suidheachadh anns a bheil e a' sìor-theasachadh.

CAIBIDEIL 13 – AN DÀRNA MURT

OBAIR 1

- a. i. Cuir às do Wild Bill Hickok 's bidh thu fhèin nad shiorraidh.
- ii. Bha Wild Bill na bu ghaisgeile na e fhèin/Bha Wild Bill a' dèanamh tàire air.
- iii. Chuidicheadh Chuck e. Bha Chuck làidir is luath/Cha robh eagal air ro dhuine sam bith.
- b. i. Falbh a-rithist gu rains nan Suttons agus iarr a-rithist air Carol do phòsadh.
- ii. Bha Chuck agus Johnny air thoiseach agus bha Waldo air dheireadh.
- c. i. Fear a' toirt a-mach gunna 's a' marbhadh an fhir eile bho chùlaibh
- ii. Leum i air a h-each 's rinn i cho luath 's a b' urrainn dhi air an taigh (far an robh Drew).
- iii. Tha mi a' dol air tòir Wild Bill/Fuirich thusa far a bheil thu/Glas an doras no Fuirich am broinn an taighe (gus an till mi)/Tha cunnart mòr mun cuairt oirnn
- iv. Bha cunnart (gun ainm) a' tighinn na b' fhaisge.
- d. i. Gur e Drew a rinn seo (a mharbh Johnny)/Gun robh e a' smaoinichadh gun robh Johnny a' dol a chur dragh air a phiuthar/gum faca e e a' tachairt
- ii. bha e a' leantainn Johnny/bha an t-eagal air gum marbhadh e cuideigin.

OBAIR 2

Tha am pìos obrach seo a' toirt sùil air **taghadh-facail**

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

a. làidir is luath ...

Tha an t-ùghdar a' cleachdadh dà bhuadhair a tha air an ceangal le uaim agus ciall (a bhith comasach ann an dòigh corporra). Tha dà adhbhar aig Waldo airson earbsa gu lèir a chur ann an Chuck.

b. ciùin ... a' ghrian a' lasadh air a ghunna ...

Thagh an t-ùghdar am buadhair seo airson beachd Johnny air Chuck a nochdadh dhuinn – 's e sin nach cuir dad sam bith eagal air. Tha e a' dèanamh soilleir dhuinn gu bheil meas mòr aig Johnny air agus misneachd aige ann. Tha an t-ùghdar ag innse dhuinn gu bheil **a' ghrian a' lasadh air a ghunna** gus sealltainn gur e rud eagalach cudromach a tha ann an gunna Chuck do phlota na sgeòil agus gu bheil Johnny a' coimhead air mar rud àlainn a tha a' toirt solas (dòchas) dha. Tha ìoranas cuideachd anns a' ghnìomhair **a' lasadh** – 's e sin cuideachd an rud a nithear le gunna.

c. cunnart gun ainm a' tighinn na b' fhaisge ...

Tha seo air leth èifeachdach oir tha fìor eagal air Carol leis gu bheil cunnart eagalach faisg. Ach chan eil fios aige cò chaidh a mhurt agus cò am murtair – tha an cunnart mar sin **gun ainm**.

- bha Waldo air a bhith a’ lorg _____ (7) (**cothrom**)
- an fhaireachdainn a bh’ aig Waldo dha Wild Bill (5) (**gràin**)
- bha Waldo den bheachd gun toireadh Chuck _____ dha nam biodh feum aige air (11) (**cuideachadh**)
- bha blàthan dearga air a seo (6) (**cactus**) bha Chuck den bheachd gun robh Carol a’ dèanamh _____ de Johnny (6) (**amadan**)
- thuirtear Chuck ri Johnny gum biodh Carol a’ smaoinichadh gun robh Johnny _____ (10) (**eireachdail**)
- bha _____ aig Johnny air Chuck (4) (**meas**)
- lean Waldo Chuck agus Johnny gu _____ (6) (**socair**)
- an fhaireachdainn a bh’ aig Carol dha Johnny (5) (**fuath**)
- chaidh Carol a-steach dhan taigh mar _____ (4-6) (**ioma-ghaath**)
- an rud nach b’ urrainn do Drew dèanamh (8) (**marcachd**)
- bha Waldo a’ dol a ràdh gun do mhurt Drew Johnny on a bha e a’ cur _____ air a phiuthar (5) (**dragh**)

A	B	H	T	O	A	H	G	-	A	M	O	I
N	I	U	P	F	L	H	C	R	G	N	C	E
I	E	I	R	E	A	C	H	D	A	I	L	O
T	-	O	I	H	B	Ù	P	I	D	À	N	M
S	O	G	A	F	B	C	O	T	H	R	O	M
D	À	T	C	H	S	L	L	T	H	G	A	F
H	F	R	O	P	M	E	A	S	U	C	M	S
C	E	F	S	U	E	D	E	D	H	E	A	U
A	S	U	S	R	H	Ò	P	-	G	È	L	T
C	D	A	M	A	D	A	N	U	A	C	A	C
R	G	T	F	T	M	F	R	B	R	B	N	A
A	R	H	D	A	H	C	A	E	D	I	U	C
M	B	Ì	-	O	S	N	T	D	C	G	A	L

CAIBIDEIL 14 – CHUCK IS WILD BILL

OBAIR 1

- a. i.** Tha Carol air fiosrachadh gu math mionaideach a thoirt do Wild Bill mu Drew: *Chan urrainn dha obair no marcachd. Bhuail mi an t-òrd air gun fhiosd. Air a làimh dheis.* Tha Wild Bill a' toirt sùil thuigseach oirre (tha e ga tuigsinn) agus ag ràdh gun do rinn Carol glè mhath. Tha e ga moladh airson na rinn i (*gun do bhuail i 'n t-òrd air'* – tha deagh bheachd aige nach do thachair seo *gun fhiosd'* ach gun robh i a' feuchainn ri a dhìon bho Chuck le bhith ga ghoirteachadh.
- ii.** *An truaghan reamhar:* cha chleachdadh Wild Bill faclan a nochdadh truas do Waldo nan robh fios aige gu bheil Waldo an sàs anns a' mhurt.
- b. i.** Gun do chuir Chuck casg air bho bhith a' dol dha rains nan Suttons gu bheil e cinnteach gur e Drew a rinn am murt gum faca e fhèin is Waldo fear a' dèanamh air an taigh le gunna
- ii.** Bròn: *Chuir e iongnadh air Chuck na deòir a thàinig gu a sùilean/chan fhac' e i a-riamh a' gal gu seo fhèin/cha robh fhios aig Chuck an gaol a bh' aice air Johnny* Dìoghaltas: *Bha a h-aodann cho cruaidh ri cloich, coltach ri aodann Innseanach Dearg a tha cuimseachadh le saighead.*
- c. i.** Tha Chuck cofhurteil, àbhaisteach: *Bha fiamh a' ghàire air aodann mar a b' àbhaist* ach tha Waldo na èiginn: *bha fallas a' sruthadh sìos aodann'* agus *'s an-dràsta 's a-rithist, bha e a' tiormachadh aodann le nèapaigear.* Tha e soilleir gu bheil e doirbh do Waldo na breugan innse: *Tha ... Sin dìreach mar a thachair.*
- ii.** 'S e cogadh inntinn a tha seo. Tha Wild Bill a' feuchainn ri ùghdarras fhaighinn – tha e a' toirt òrdugh do Chuck ach an dèan Chuck mar a chaidh iarraidh air? Tha Chuck cuideachd ag iarraidh làmh-an-uachdair fhaighinn. Cha dèan air a' chiad no air an dàrna iarraidh. Tha iad an uair sin a' coimhead a chèile *airson ùine* agus, mu dheireadh, tha Chuck a' gèilleadh – 's e Wild Bill as làidire.
- iii** Tha beul Chuck fosgailte (*a' gaireachdainn gu fosgailte*) mar bheathach a fhuair a chreach is a tha a' dol ga ithe. Tha a chreach roimhe (tha e den bheachd gu bheil e air a' chùis a dhèanamh air Wild Bill).
- d. i.** Tha an t-àm ceart. (*Tha d' àm air tighinn.*) Tha Chet ag obair dhaibh. (*Thug Frank an seo obair seo dhut.*) Tha Chet nan comain. (*Dh'ith thu ar biadh, 's laigh thu nar leabaidh.*) Seo an rud a tha e ag iarraidh co-dhiù. (*'S tha thusa an-còmhnaidh ag ràdh mar a tha thu a' dol a mharbhadh Wild Bill.*) Tha ceangal eadar na thachair do Johnny agus na thachair do athair Chet. (*Chaidh d' athair fhèin a mharbhadh bho chùlaibh 's thachair an aon rud do Johnny.*)
- ii.** Ged a tha a' Chailleach gu math brònach, 's e an t-òr as cudromaiche dhi. Tha cuideam air a chur air seo le structar (tha an seantans mu dheireadh na pharagraf ùr) agus taghadh-facail: *ach agus fhathast.*

OBAIR 2

Lion an tòimhseachan-tarsainn seo le bhith a' cur fhacail a nochd anns a' chaibideil dha na beàrnan cearta.

Bheir gach seantans gu h-iseal beachd dhut air na facail a tha a dhith.

Tarsainn

1. Thuirt Chuck ris a' Chaillich gun robh Johnny **measail** air Carol. (8) (**dèidheil**)
6. Bha **an rud seo air gàirdean** Drew. (5) (**sling**)
8. Bha fìor **dhragh** air Wild Bill an toiseach gur e Drew a bha marbh. (5) (**eagal**)
9. Shaoil Wild Bill gun robh Carol **glè bhrèagha**. (9) (**bòidheach**)
11. Thuirt Larry ri Chet gun robh an **uair** air tighinn nuair a dh'fheumadh e Wild Bill a mharbhadh. (2) (**àm**)
12. Thuirt Larry ri Chet nach fhaigheadh iad **mar a bha còir** fhad 's a bhiodh Wild Bill beò. (7) (**ceartas**)
14. Bha aodann Waldo **fliuch** nuair a bhruidhinn e ri Wild Bill. (6) (**fallas**)
15. Bha **an rud seo** fhathast a' gleansadh aig deireadh na caibideil. (2) (**òr**)

Sìos

2. Bha Chuck den bheachd gun robh Larry **seòlta**. (12) (**innleachdail**)
3. Chuir e **annas** air Chuck cho brònach 's a bha a' Chailleach nuair a chuala i mu bhàs Johnny. (8) (**iongnadh**)

4. Facal eile airson **caoineadh**. (3) (**gal**)

5. Cuideigin **nach eil beò** tuilleadh. (5) (**marbh**)

7. Bha Wild Bill **ciùin** nuair a thàinig Carol a-steach dhan oifis. (5) (**sèimh**)

10. Smaoinich Wild Bill air Waldo mar thruaghan **tiugh**. (7) (**reamhar**)

12. **Bodhaig** duine a tha marbh. (4) (**corp**) 13. Thuirt Chuck gun tuit e ri Johnny **gun a dhol** gu rains nan Suttons. (4) (**casg**)

				¹ D	È	² I	D	H	E	³ I	L	
						N				O		⁴ G
⁵ M			⁶ S	L	I	N	G			N		A
A		⁷ S				L		⁸ E	A	G	A	L
R		È				E				N		
⁹ B	Ò	I	D	H	E	A	C	H		A		¹⁰ R
H		M				C				D		E
		H				H				H		A
						D					¹¹ À	M
	¹² C	E	A	R	T	A	S		¹³ C			H
	O					I			A			A
R				¹⁴ F	A	L	L	A	S		¹⁵ Ò	R
P									G			

CAIBIDEIL 15 – DEPUTAIDH ÙR

OBAIR 1

- a.
 - i. an oifis fhàgail
 - ii. mac bràthair Wild Bill
 - iii. bha feum aige air cuideachadh (chan fhaigheadh e sin bho Waldo)
bha e a' faireachdainn gun robh cath a' dol a thachairt thàinig Chuck Farrar – bha fhios aige gur e murtair a bh' ann
tha Chet luath leis a' ghunna
 - iv. cha robh e airson gum biodh fios aig duine mu dheidhinn
 - v. thuirt Wild Bill ris gum biodh e anns an rathad
- b. cha robh earbs' aige ann/chan eil e a' creidsinn gun do mharbh Wild Bill athair
- c.
 - i. cuir dhìot do ghunna
thoir dhomh an rionnag sin
 - ii. dh'inns Chet dha
 - iii. cuibhreann den òr

OBAIR 2

Tha am pìos obrach seo a' toirt sùil air sgil theicnigeach eile: car ann am plota.

Dh'fhaodadh am pìos obrach a bhith air a dhèanamh tro chòmhradh no sgrìobhadh.

- a. 'S e an **car** mòr a tha a' nochdadh anns a' chaibideil seo gur e mac bràthair Wild Bill a th' ann an Chet is gun robh e ag obair air an Silver X mar fhear-brathaidh.
- b. /c. Beachd pearsanta.

Seo eisimpleirean de fhreagairtean:

- Bha ad geal air Chet nuair a thachair sinn ris an toiseach – tha an dath seo tric a' riochdachadh a' ghaisgich (an coimeas ris an aodach dhubh a bh' air Chuck).
- Cha tug Chet ionnsaigh air Wild Bill ged as tric a thuirt e gun toireadh.
- Bha gràin aig Chet air Chuck – fear eile a bha airson Wild Bill a mharbhadh. Shaoileadh sinn gun obraicheadh iad còmhla.
- Bha e mar gun robh ceangal eadar Chet is Wild Bill (mar eisimpleir, mar a chaidh an dithis aca a-mach chun na beinne).

CAIBIDEIL 16 – AN T-SABAID MHÒR

Tha ceithir pìosan obrach an cois Caibideil 16: obair-ealain, leughadh (tha sgilean teicnigeach mar phàirt de na ceistean) agus dà ghnìomh sgrìobhaidh.

OBAIR 1

'S e obair nas aotruime a tha seo: dealbh a chruthachadh a tha stèidhichte air an fhiosrachadh anns a' chiad phàirt den chaibideil seo agus air mac-meanmna an sgoileir.

Bu chòir gun tog na sgoilearan air na leanas:

Thàinig Chuck is Larry is Frank an toiseach is a' chailleach air an cùlaibh. Stad an ceathrar am meadhan na sràide

Chaidh Chet agus Wild Bill a-mach gan coinneachadh Tha taighean faisg: An-dràsta 's a-rithist chitheadh iad suilean dhaoine no bhoireannaich 's iad a' sealltainn a-mach bho chùl chùrtairean.

Bha Chuck Farrar na shuidhe gu cofhurtail air each ... Bha aodann mar aodann pantair 's lasair a' bhàis a' tighinn às a shùilean. Bha deise leathair dhubh air 's bha e coltach ris a' bhàs fhèin.

OBAIR 2

- a. i.** Tha Chuck a' gàireachdainn nuair a chanas Chet *Tarraing: Rinn Farrar gàire mar gum biodh e a' smaoineachadh, Am balach òg seo, a bheil e a' smaoineachadh gun tarraing e ormsa? A bheil e às a chiall?* Chan eil teagamh sam bith na inntinn gun cuir esan às do Chet.
*Thuit e air ais agus **fiamh an iongnaidh** air aodann, mar nach biodh e a' tuigsinn dè thachair.* Cha do chaill Chuck riamh sabaid gunna – sin an t-adhbhar a tha e fhathast beò 's chan urrainn dha a chreidsinn gun robh Chet na bu luaithe na e fhèin agus gu bheil e a-nise a' bàsachadh.

- ii.** Tha an samhla seo soirbheachail leis gu bheil fuil mar dhath ròs dearg. Tha an ròs cuideachd a' fàs: tha seo a' nochdadh dhuinn gu bheil fuil a' tighinn à broilleach Chuck 's a' sgaoileadh air aodach.

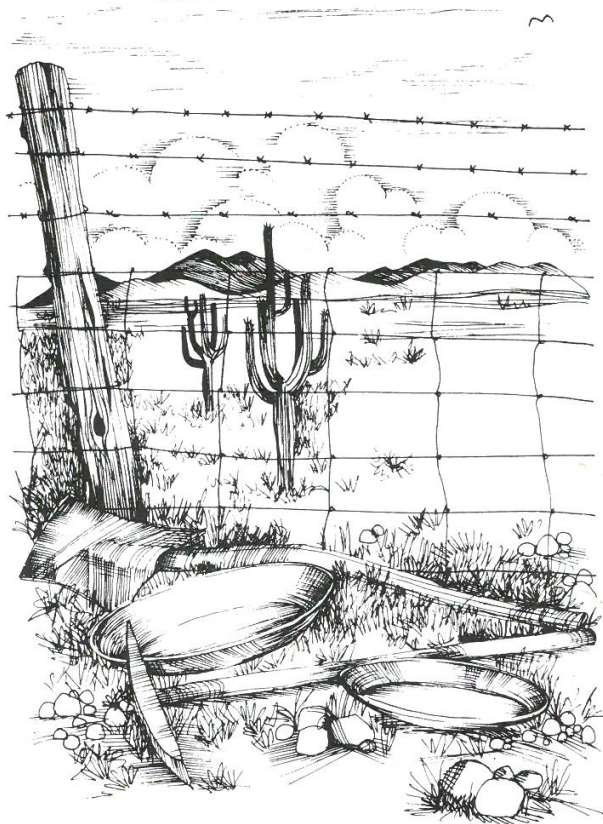
- b. i.** Tha Frank air a dhithis bhràithrean a chall. Tha e cuideachd air faighinn a-mach le cinnt gur e droch dhaoine a bh' annta. 'S e a bheatha a-nis a bhith a' coimhead às dèidh a mhàthar (cailleach fhiadhaich). Ged nach robh esan a' cur taic ris an olc anns an robh a theaghlach an sàs, chì e gu bheil an teaghlach air cliù agus cumhachd a chall.
- ii.** Bidh clamhan uaireannan ag ithe bheathaichean nach do mharbh iad fhèin. Bidh an fheadh seo gan neartachadh. Chunnaic sinn anns a' chiad phàirt den chaibideil nach robh malairt ro mhath air a bhith aig an fhear-adhlacaidh *bho thàinig Wild Bill don bhaile.* Tha a-nis, ge-tà, dà chorp air an t-sràid agus tha dòigh aige air airgead a chosnadh. Mar a thig clamhan beò air beathaichean marbha, thig esan beò air bàs dhaoine eile.

OBAIR 3

MEASADH SGRÌOBHAIDH –CRUTHACHADH IS DÈANAMH

Cleachd a'chomhairle seo bhon SQA airson Obair 3 agus Obair 4 (air duilleag 26) a chomharrachadh:

(www.sqa.org.uk)

Mark Range	Description of performance
16-20	<ul style="list-style-type: none"> The candidate produces an extended piece of writing that adheres closely to the prescribed task and demonstrates real engagement with the topic. The candidate identifies and explains the main purposes of the text/ the main findings of their investigation, as appropriate to genre. The candidate applies knowledge and understanding of language to explain meaning and effect, using appropriate critical terminology. The candidate's response reveals control of the task through the use of a wide range of vocabulary, idiom and language structures. The candidate's response is presented with a high degree of clarity, fluency and accuracy.
10-15	<ul style="list-style-type: none"> The candidate produces a piece of writing that adheres to the prescribed task and demonstrates engagement with the topic. The candidate identifies and explains some of the main purposes of the text / the main findings of their investigation, as appropriate to genre. The candidate applies some knowledge and understanding of language, using some appropriate critical terminology. The candidate's response reveals some control of the task through the use of a reasonably wide range of vocabulary, idiom and language structures. The candidate's response is presented with a reasonable degree of clarity, fluency and accuracy.
5-9	<ul style="list-style-type: none"> The candidate produces a limited piece of writing that only loosely adheres to the prescribed task and only demonstrates basic engagement with the topic. The candidate identifies and explains little of the main purposes of the text/ the main findings of their investigation. The candidate applies limited knowledge and understanding of language, using little critical terminology. The candidate's response reveals little control of the task and uses a limited range of vocabulary, idiom and language structures. The candidate's response contains little clarity, fluency or accuracy.
0-4	<ul style="list-style-type: none"> The candidate produces a limited piece of writing that does not adhere to the prescribed task and demonstrates little or no engagement with the topic. The candidate identifies and explains very little of the main purposes of the text/ the main findings of their investigation. The candidate applies very limited knowledge and understanding of language, and rarely uses appropriate critical terminology. The candidate's response reveals little or no control of the task and uses a very limited range of vocabulary, idiom and language structures. The candidate's response contains little or no clarity, fluency or accuracy.

OBAIR 4

MEASADH LEUGHADH-MEASADH IS LUACHADH

	20-19	18-16	15-13	12-10	9-7	6-4	3-1
The candidate demonstrates:							
Knowledge and Understanding	a high degree of familiarity with the text as a whole a high level of understanding of the central concerns of the text	high degree of familiarity with the text as a whole very good understanding of the central concerns of the text	familiarity with the text as a whole good understanding of the central concerns of the text	generally sound familiarity with the text as a whole some understanding of the central concerns of the text	some familiarity with some aspects of the text some understanding of the central concerns of the text, although there may be some misreading of the text	limited evidence of knowledge and understanding of the text(s) limited textual evidence which leads to little focus on the demands of the question	little knowledge and understanding of the text(s) very limited textual evidence which leads to little or no focus on the demands of the question
Relevance	a line of thought which is consistently relevant to the task	a line of thought which is consistently relevant to the task	a line of thought which is relevant to the task, although there may be some disproportion in parts	a line of thought which is mostly relevant to the task	a line of thought which is not always maintained throughout the task	a basic engagement with the task	little or no engagement with the task
Analysis	a thorough awareness of the writer's techniques through analysis, consistently making confident use of critical terminology very detailed and thoughtful explanation of stylistic devices supported by a range of well-chosen references and/or quotations	a very good awareness of the writer's techniques through analysis, making confident use of critical terminology detailed and/or thoughtful explanation of stylistic devices supported by well-chosen references and/or quotations	a sound awareness of the writer's techniques through analysis, making good use of critical terminology detailed explanation of stylistic devices supported by appropriate reference and/or quotation	an awareness of the writer's techniques through analysis, making some use of critical terminology explanation of stylistic devices supported by some appropriate reference and/or quotation	some awareness of the more obvious techniques used by the writer through explanation attempts to use critical terminology, although this may be inappropriate description of some stylistic devices followed by some reference and/or quotation	little or no analysis of the techniques, focusing mainly on content no attempts to use critical terminology, but when present, these are inappropriate no description of stylistic devices with no reference and/or quotation	no analysis of the literary techniques, focusing only on content
Evaluation	a very well developed commentary of what has been gained from the text, supported by a range of well-chosen references to its relevant features, including frequent references to the effectiveness of the writer's use of language	a well-developed commentary of what has been gained from the text, supported by a range of well-chosen references to its relevant features, including references to the effectiveness of the writer's use of language	a well-developed commentary of what has been gained from the text, supported by appropriate reference to its relevant features, including some references to the effectiveness of the writer's use of language	generally sound commentary of what has been gained from the text, supported by some appropriate reference to its features, including some reference to the effectiveness of the writer's use of language	brief commentary of what has been gained from the text, followed by brief reference to its features	little evidence of an evaluative stance with respect to the text and the task, focusing almost entirely on content	no evidence of an evaluative stance with respect to the text and the task, focusing only on content

A' BHEINN ÒIR

NOTAICHEAN

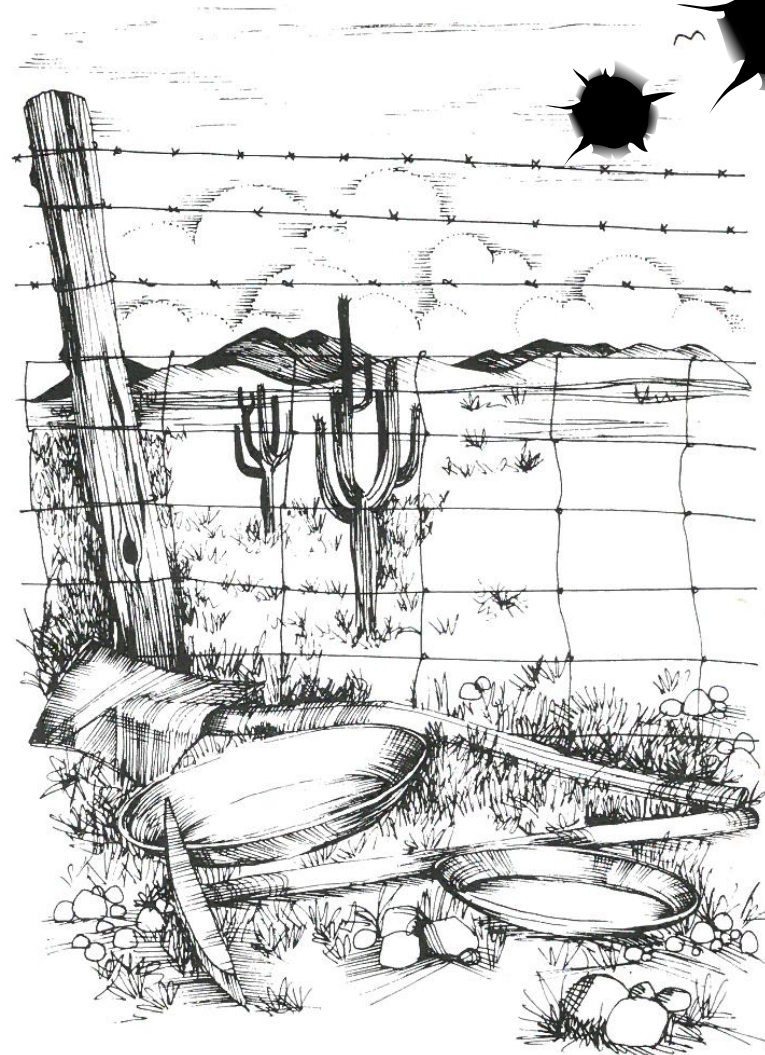
AN TIDSEIR

IAIN MAC A' GHOBHAINN

(air ath-fhoillseachadh le Stòrlann Nàiseanta na Gàidhlig)

Stòrlann
Nàiseanta na Gàidhlig

AN T-ÙGHDAR- faic duilleag 3 de notaichean an tidsear.

CAIBIDEIL 1 – CHET

OBAIR 1

- a. i. 'S esan Siorraidh Dry Gulch
- ii. Bha e air sith a thoirt dhan bhaile.
- b. i. Tha e fichead bliadhna 's a còig
- ii. Tha lèine ghorm is ad shoilleir gheal air. Tha dà ghunna na chrios.
- iii. Tha e ag ràdh gun do mharbh Wild Bill athair bhon chùlaibh is tha e fhèin an dùil Wild Bill a mharbhadh.
- c. i. 'S esan deputaidh Wild Bill. Bidh e a' coimhead às dèidh nam prìosanach.
- ii. Tha e mòr is reamhar.

CAIBIDEIL 2 – CHET IS NA YORSTONS.

OBAIR 1

- a. Obair/gunnaichean
- b. Feargach/sgleog/Wild Bill/gunnaichean/reamhar
- c. Bràithrean/àrd/caol/a' creidsinn/ceàrr/gunnaichean/Larry
- d. Bràthair/piuthar/brèagha/falbh
- e. Dithis bhràithrean/phòs/gnothach
- f. Gunnaichean

CAIBIDEIL 3 – AN SILVER X IS RAINS NAN CARTERS

OBAIR 1

- a. 'S e am foreman air an Silver X a th' ann an Chuck.
- b. i. Tha Chet den bheachd gur e '*murtair*' a th' ann an Chuck. Tha Chet ga fhaicinn mar '*beathach*'.
ii. Tha Chuck, Larry is Johnny a' cumail a-mach gu bheil mu thrithhead den chrodh aca *air chall*' agus gu bheil fios aca gu bheil iad air fearann nan Carters. Tha Frank is Chet a' dol air an tòir.
- c. i. Tha Jimmy mòr agus slaodach. Tha e deònach dèanamh mar a tha daoine eile ag iarraidh (leigidh e le Frank is Chet a dhol air an fhearann aige).
ii. Tha Tommy beag agus beothail. Cha ghabh e ri na tha Chet is Frank ag iarraidh: tha e a' dol às a chiall: *Mach à seo*.

CAIBIDEIL 4 – A' CHIAD MHURT

OBAIR 1

- a. air an fheur
- b. crodh/gunna
- c. gunna/Chuck
- d. fhàgail
- e. bùrn
- f. làmh Tommy/crodh

CAIBIDEIL 5 – AN T-ÒR

OBAIR 1

- a. **i.** 'S e *nighean bhrèagha* a th' ann an Carol. Tha falt Carol fada is dubh. Tha i ann an aodach snasail (*dreas fhlùrail 's ad phinc*).
- ii.** Tha i den bheachd gur e murtair a th' ann.
- b. Tha Waldo ag iarraidh obair Wild Bill.
- c. Gun robh daoine air a bhith a' cladhach anns a' bheinn agus gun robh òr innte gum biodh e furasta dha na Yorstons an t-òr a chur gu bailtean mòra leis gun robh stèisean-trèana a-nise ann an Dry Gulchd.
- d. Bha fios aig Chet gun robh na Suttons ann am fìor chunnart 's bha e airson rabhadh a thoirt dhaibh.

CAIBIDEIL 6 – CAILLEACH YORSTON

OBAIR 1

- a. **i.** rùm dìnneir
- ii.** na h-Innseanaich Dhearga
- iii.** Wild Bill
- iv.** Chuck, Larry is Chet
- b. **i.** bochd
- ii.** nas làidire
- iii.** sabaid / e fhèin/na Yorstons
- iv.** a-mach air a shon fhèin
- v.** làidir gu leòr/an t-sabaid ann

CAIBIDEIL 7 – NA SUTTONS

OBAIR 1

- a. Gur e *squatters* a th' annta 's gum feum iad falbh. Gum faigh iad *airgead math* airson na rains. Gu bheil am beatha ann an cunnart mura gabh iad an tairgse sin.
- b. *Bha mi a' feuchainn ri faighinn a-mach mu d' athair/ Aithnichidh mi feadhainn ann an Abilene. Cha chuala iad mu dheidhinn/Tha e neònach, ma mharbh Wild Bill Hickok bho chùlaibh e, nach cuala iad mu dheidhinn/Bhon cùlaibh?/Chì sinn co-dhiù.*
- c. Tha gaol mòr aig Carol air a bràthair. Tha fios aice gu bheil Chuck airson a mharbhadh agus, ma thig sabaid eatarra, gun tachair sin. Chan eil Drew deònach gealltainn dhi nach can e *smid ris*. Tha seo a' toirt oirre eagal a ghabhail gur dòcha gun *tig do bhàs à seo*. Chan eil Drew deònach an t-àite fhàgail is tha dragh air Carol gu bheil ùidh aige anns an òr.

CAIBIDEIL 8 – JOHNNY ANNS A’ PHUB DHEARG

OBAIR 1

Èist ris a’ chiad phàirt den chaibideil seo agus lion na beàrnan a leanas:

- i. a’ seinn òran gaoil
- ii. *Ist a-nis/Òl do dheoch, Johnny/Tha sin ceart*”
- iii. car fiadhaich/uaireannan a’ dol às a chiall
- iv. a ghunna
- v. air sgur a ghlanadh
- vi. na làimh dheis
- vii. thòisich ... ri cluich

OBAIR 2

- an deoch a bha Johnny ag iarraidh (**uisge-beatha**)
- dath na dreasa (**uaine**)
- bha _____ anns an rùm nuair a thòisich Johnny ag èigheach (**sàmhachd**)
- an rud a thigeadh uaireannan à beul Johnny (**cop**)
- dh’iarr Johnny air Wild Bill sealltainn gur e _____ mòr a bh’ ann (**gunfighter**)
- bha Johnny den bheachd gun robh Wild Bill a’ dèiligeadh ris mar gur e _____ a bh’ ann (**leanabh**)

- bha guth Wild Bill _____ (**sèimh**)
- chunnaic Wild Bill an seinneadair anns an _____ (**sgàthan**)
- _____ do ghunna, arsa Johnny ri Wild Bill (**tarraing**)
- an rud a thàinig à gunna Wild Bill (**las**)
- am fuaim a rinn crùdhan each Johnny (**gliong**)

U	A	L	E	A	N	A	B	H	D	G	Ù	F	S
A	I	U	B	Ò	L	N	C	-	O	G	L	N	À
R	H	S	G	F	E	F	T	S	R	L	H	-	M
E	M	S	G	À	T	H	A	N	D	I	E	U	H
T	H	M	A	E	P	E	S	R	P	O	L	T	A
H	R	L	I	P	-	O	R	P	I	N	E	M	C
G	C	L	R	F	T	B	O	F	C	G	A	T	H
I	L	C	O	P	E	Ì	E	A	D	B	A	L	D
F	S	S	C	-	H	S	R	A	U	S	G	C	F
N	G	U	H	M	I	È	S	P	T	H	S	L	M
U	O	S	S	I	C	O	R	S	U	H	R	A	T
G	N	H	D	F	U	A	I	N	E	B	A	D	L
T	B	B	T	E	C	U	B	-	P	E	D	N	A
À	T	A	R	R	A	I	N	G	À	B	O	C	S

CAIBIDEIL 9 – CAROL IS DREW

OBAIR 1

Carol is Drew Sutton

- a. Drew na laighe marbh air an talamh, agus Chuck Farrar a' gàireachdainn os a chionn.
- b. Bha Carol is Drew a' cur puist a-steach dhan talamh. Thug Carol an t-òrd sìos air làimh dheis a bràthar.
- c. *Bha eagal oirre nuair a smaoinich i air an rud a bha i a' dol a dhèanamh./Tha mi duilich, ars ise fo a guth, agus thug i an t-òrd a-nuas ...*
- d. Bha an t-eagal air Carol gum biodh sabaid eadar Drew is Chuck is gum marbhadh Chuck e. Tha e glè choltach gum biodh Drew a' cleachdadh na làimhe seo airson gunna a losgadh. Cha b' urrainn dha a-nis.

CAIBIDEIL 10 – WALDO

OBAIR 1

- a. Tha Wild Bill den bheachd gun tig iad a-steach dhan bhaile. Bidh iad ag amas air Wild Bill a mharbhadh agus, an uair sin, *bidh am baile aca dhaibh fhèin.*
- b. Tha bean Waldo den bheachd gu bheil Waldo a' smaoineachadh gum marbh na Yorstons Wild Bill Hickok 's gum bi e an uair sin na shiorraidh.

CAIBIDEIL 11 – JOHNNY, A MHÀTHAIR IS CAROL SUTTON

OBAIR 1

- a. A-steach don bhàr na aonar.
- b. Tharraing Wild Bill air gun adhbhar.
- c. Rinn e ionnsaigh air nighean/chaith e airgead.
- d. Cha thuig thu càil/tha thu cho tiugh/bho chunna mi thu an toiseach bha rudeigin ceàrr ort/chan ionnsaich thu càil/tha e cho math dhomh a bhith bruidhinn ri clach/chan eil thu ann gu lèir.
- e. Bha e sia bliadhna a dh'aois mus do thòisich e air bruidhinn ceart/bhiodh e a' tighinn a-mach le facail neònach nach cuala duine riamh/bha e cho slaodach/bhiodh a' chlann eile a' fanaid air *no* a' cluiche chuilbheartan air/aig seachd bliadhna a dh'aois thòisich cop a' tighinn às a bheul.
- f. An rains fhaighinn ... Larry a gheibheadh i.
- g. A mhill inntinn.

OBAIR 2

- a. i.** tàmailteach is feargach
- ii.** gus am faigheadh e coibhneas bho a mhàthair a-rithist
- b. i.** Gheibheadh e bean air leth bòidheach agus comasach. Chitheadh a h-uile duine nach e amadan a bh' ann.
- ii.** Gheibheadh màthair Johnny rains nan Suttons
- iii.** Chùmadh Carol an rains aice. Gheibheadh i airgead (gheibheadh Johnny an Silver X (nuair a bhàsaicheadh a mhàthair)). Gheibheadh i cuideachd duine a bha eireachdail gu leòr.
- c. i.** Tha an samhla seo èifeachdach oir tha e a' sealltainn mar a tha inntinn Johnny gu h-àbhaisteach. Bidh a smuaintean, mar gum biodh, ann an ceò: chan eil a thuigse ach truagh. Ach mar a bhriseas a' ghrian tron cheò, tha soilleireachd an-dràsta aig smuaintean Johnny.
- d. i.** Nam biodh Drew air a bhith faisg air, bhiodh e air a mharbhadh. Bhiodh seo ag atharrachadh cùisean: Dè dhèanadh boireannach is i na h-aonar air rains?
- ii.** Nam marbhadh Johnny Drew, cha bhiodh ach tuilleadh gràin aig Carol air.

CAIBIDEIL 12 – MIANN AN ÒIR

OBAIR 1

Seo eisimpleirean de fhreagairtean:

ii. Plana Chuck

- Phòsadh e a' Chailleach agus gheibheadh e an rains. Bhiodh 'tubaist' aig a' Chaillich an uair sin.
- Bhiodh e an uair sin a' fuireach san àite, agus cha bhiodh an còrr shabaidean ann.

iii. Larry a' gabhail dragh mu Frank

- Tha Larry draghail gu bheil Chet a' toirt droch bhuaidh air Frank agus gur e seo seòrsa de fhear-brathaidh a th' ann an Chet.
- Tha Frank a' cur ceist anns na tha an teaghlach air a bhith ris is chan eil seo a' còrdadh ri Larry.
- Tha Larry a' toirt rabhadh do Frank cuimhneachadh gum feum e a bhith air taobh a theaghlaich.

iv Chuck a' cur eagal air Larry

- Tha Chuck ag innse breug do Larry: gun deach Johnny a shealltainn air Carol is gun tuirt Drew ris gun a dhol an taobh ud a-chaidh tuilleadh.
- Tha Chuck airson seo a chleachdadh mar leisgeul airson ionnsaigh a thoirt air Drew.
- Tha Larry a' tuigsinn gu bheil smachd aig Chuck air an t-suidheachadh agus air an teaghlach: a bheil e ag amas air an rains fhaighinn dha fhèin?

v. Carol is Drew

- Tha Drew a' faireachdainn gu bheil e gun fheum (leis gu bheil a làmh air a leòn) agus gu bheil rudeigin a' dol a thachairt.
- Tha Carol airson gum fuirich Drew anns an taigh (air falbh bho chunnart) fhad 's a leanas ise oirre le obair na rains.

CAIBIDEIL 13 – AN DÀRNA MURT

OBAIR 1

- a. i. bidh thu fhèin nad shiorraidh
ii. na bu ghaisgeile na e fhèin/a' dèanamh tàire air
iii. làidir is luath
- b. i. gu rains nan Suttons /Carol a phòsadh
ii. Johnny/Chuck/Waldo
- c. i. gunna a-mach/a' marbhadh fear eile
ii. air a h-each/dhan taigh/Drew
iii. Wild Bill/far a bheil thu no am broinn an taighe/cunnart mòr
iv. gun ainm
- d. i. a rinn seo (a mharbh Johnny)/gum faca e
ii. bha e a' leantainn Johnny no bha an t-eagal air gum marbhadh e cuideigin.

OBAIR 2

- bha Waldo air a bhith a' lorg _____ (7) (**cothrom**)
- an faireachdainn a bh' aig Waldo dha Wild Bill (5) (**gràin**)
- bha Waldo den bheachd gun toireadh Chuck _____ dha nam biodh feum aige air (11) (**cuideachadh**)
- bha blàthan dearga air a seo (6) (**cactus**)
- bha Chuck den bheachd gun robh Carol a' dèanamh _____ de Johnny (6) (**amadan**)
- thuirte Chuck ri Johnny gum biodh Carol a' smaoinichadh gun robh Johnny _____ (10) (**eireachdail**)
- bha _____ aig Johnny air Chuck (4) (**meas**)
- lean Waldo Chuck agus Johnny gu _____ (6) (**socair**)
- an faireachdainn a bh' aig Carol dha Johnny (5) (**fuath**)
- chaidh Carol a-steach dhan taigh mar _____ (4-6) (**ioma-ghaoth**)
- an rud nach b' urrainn do Drew dèanamh (8) (**marcachd**)
- bha Waldo a' dol a ràdh gun do mhurt Drew Johnny on a bha e a' cur _____ air a phiuthar (5) (**dragh**)

A	B	H	T	O	A	H	G	-	A	M	O	I
N	I	U	P	F	L	H	C	R	G	N	C	E
I	E	I	R	E	A	C	H	D	A	I	L	O
T	-	O	I	H	B	Ù	P	I	D	À	N	M
S	O	G	A	F	B	C	O	T	H	R	O	M
D	À	T	C	H	S	L	L	T	H	G	A	F
H	F	R	O	P	M	E	A	S	U	C	M	S
C	E	F	S	U	E	D	E	D	H	E	A	U
A	S	U	S	R	H	Ò	P	-	G	È	L	T
C	D	A	M	A	D	A	N	U	A	C	A	C
R	G	T	F	T	M	F	R	B	R	B	N	A
A	R	H	D	A	H	C	A	E	D	I	U	C
M	B	Ì	-	O	S	N	T	D	C	G	A	L

CAIBIDEIL 14- CHUCK IS WILD BILL

OB AIR 1

- a. i.** Tha Wild Bill a' toirt sùil *thuigseach oirre* agus ag ràdh gun do rinn Carol *glè mhath*.
- ii.** *An truaghan reamhar.*
- b. i.** gun do chuir Chuck casg air bho bhith a' dol dha rains nan Suttons/gu bheil e cinnteach gur e Drew a rinn am murt/gum faca e fhèin is Waldo fear a' dèanamh air an taigh le gunna
- ii.** Bròn: *Chuir e iongnadh air Chuck na deòir a thàinig gu a sùilean/chan fhac' e i a-riamh a' gal gu seo fhèin/cha robh fhios aig Chuck an gaol a bh' aice air Johnny*
Dioghaltas: Bha a h-aodann cho cruaidh ri cloich, coltach ri aodann Innseanach Dearg a tha cuimseachadh le saighead.
- c. i.** Tha Waldo lag: *bha fallas a' sruthadh sìos aodann/bha e a' tiormachadh aodann le nèapaigear.*
 Tha Chuck cofhurtail: *Bha fiamh a' ghàire air aodann mar a b' àbhaist.*
- ii.** *Cuir sìos an gunna sin, arsa Wild Bill ann an guth cruaidh.* Cha do rinn Chuck mar a chaidh iarraidh air.
- iii.** *Cuir sìos e anns a' bhad.* Cha do rinn Chuck mar a chaidh iarraidh air an dàrna turas nas motha.
Sheall e fhèin is Chuck ri chèile airson ùine. Lean an strì.
Ach mu dheireadh chuir Chuck an gunna air ais don chrìos. Mhair an strì ùine mhòr.
- d.** Tha an t-àm ceart.
 Tha e ag obair dhaibh.
 Tha e nan comainn.
 Seo an rud a tha e ag iarraidh co-dhiù.
 Tha ceangal eadar na thachair do Johnny agus na thachair do athair Chet

CAIBIDEIL 15 – DEPUTAIDH ÙR

OBAIR 1

- a. i. Fhàgail.
 - ii. Mac bràthair.
 - iii. Bha feum aige air cuideachadh/bha e a' faireachdainn gun robh cath a' dol a thachairt/thàinig Chuck Farrar/tha Chet luath leis a' ghunna.
 - iv. Fios aig duine mu dheidhinn
 - v. Gum biodh e anns an rathad.
- b. An sgeulachd aige/gun do mharbh Wild Bill athair.
- i. Cuir dhìot do ghunna/thoir dhomh an rionnag sin.
 - ii. Chet.
 - iii. Cuibhreann den òr.

CAIBIDEIL 16 – AN T-SABAID MHÒR

OBAIR 1

- a. i. Tha Chuck a' gàireachdainn nuair a chanas Chet *Tarraing*: Tha e den bheachd gu bheil Chet às a chiall a bhith a' smaoinichadh gun dèan e a' chùis air. Tha *fiamh an iongnaidh air aodann* nuair a loisgeas Chet e mar nach biodh e a' tuigsinn dè thachair.
 - ii. Tha fuil mar dhath ròs deirg. Tha an ròs cuideachd a' fàs: tha fuil a' tighinn a-mach à broilleach Chuck 's a' sgaoileadh.
- b. Tha Frank air a dhithis bhràthair a chall. Tha aige a-nis ri coimhead às dèidh a mhàthar (cailleach fhiadhaich).